

TRANSATLANTIC ISLAMOPHOBIA. IDEOLOGICAL DIFFUSION AND CULTURAL LEGITIMATION MECHANISMS

Ovidiu Gherasim-Proca, PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Following the attacks on September 11, 2001, intercultural relations involving Muslim communities have continuously deteriorated, both in the United States and European Union. The high level of economic uncertainty and the growing hostility towards immigrants are probably the most important sources of xenophobic attitudes against Muslims in Europe. Largely as a side effect of the "Global War on Terrorism", some radical right-wing groups have adopted comparable political stances in the United States. Recent studies have provided insight into the mechanisms of ideological diffusion that contribute to the justification of anti-Muslim discourse. These ideological articulations are particularly noticeable in countries like Romania, where such anti-Muslim representations are remarkably uncharacteristic to the local ethnocultural landscape. Not surprisingly, cultural globalization and political mimesis are greatly influenced by new digital channels of masscommunication. The far-reaching dissemination of islamophobic right-wing stereotypes is nonetheless astonishing, taking into account their very significant lack of local context. Drawing from the exemplary case of Anders Breivik's manifesto and recent cultural disputes in Romania, this paper attempts to highlight a peculiar kind of online political narrative, trying to explain its influence in terms of cultural legitimacy.

Keywords: political discourse, Islamophobia, hate speech, cultural legitimacy, anti-immigrationist politics

Atentatul terorist de la 11 septembrie 2001 a avut consecințe politice dezastruoase. Într-un mod poate mai puțin evident, a fost un eveniment deosebit de nefast pentru evoluția relațiilor interculturale. Ca urmare a agresiunii cu caracter politic – terorismul și războiul fiind formele cele mai vizibile ale acesteia – mai multe comunități au fost implicate, uneori fără să-și dea seama, în conflicte aflate la mare depărtare unele de altele. Degradarea continuă a relațiilor interculturale care implică într-un fel sau altul comunitățile musulmane are cauze multiple. Unele dintre ele, cele de factură ideologică, sunt deosebit de curioase. La sfârșitul anului 2011 se putea constata faptul că printre victimele făcute de militantismul islamofob global, opusul direct al fundamentalismului islamic cu ramificații transnaționale, se pot număra nu numai musulmanii, așa cum logica acestei opoziții o cere, ci și social-democrații din Norvegia. Faptul că Anders Behring Breivik, autorul atentatelor sângeroase din 2011, și-a ales victimele în acest mod aparent lipsit de sens nu se datorează întâmplării sau unei minți absurde. Alegerea de a plănuși atentatele poate fi considerată rezultatul alienării patologice, nu și alegerea victimelor. Autorul crimelor de la Utøya și Oslo a insistat să-și justifice acțiunile din punct de vedere ideologic. Manifestul pe care l-a distribuit *online*, și care a devenit curând celebru, conține un compendiu istorico-politic bizar, incoerent, dar inteligibil. El expune complicata teorie a conspirației ce a stat la baza identificării stângii laburiste ca mișcare politică responsabilă pentru „islamizarea Europei”. Elementele de legătură sunt multiculturalismul, corectitudinea politică, „marxismul cultural” și Școala de la Frankfurt.

Am subliniat deja avertismentul șocant al acestui nou tip de identitate ideologică (Gherasim-Proca, 2011). El ascunde, sub aparența mesajului conservator naționalist, asocieri contradictorii altădată imposibile. Conform acestui nou cod explicativ al politicii

contemporane, așa cum este exemplificat de numeroase scrieri vehiculate în blogosferă, lupta cruciată nu este neapărat incompatibilă cu ateismul, atitudinile misogine nu sunt incompatibile cu denunțarea condiției femeii în societățile musulmane, Uniunea Europeană reușește să facă parte dintr-o conspirație mondială islamistă cu caracter socialist, natalitatea crescută în grupurile de imigranți musulmani poate fi asimilată *Jihad*-ului, în fine, poți să fii considerat adept al ideilor lui Marx fără să fii neapărat marxist. Am scos în evidență, de asemenea, faptul că degradarea educației publice reprezintă un risc suplimentar, ușurând răspândirea explicațiilor pseudo-intelectuale despre curente culturale complexe, pentru înțelegerea cărora este nevoie de ceva mai mult decât de lectura blogurilor. Dacă cineva își desăvârșește educația politică având la dispoziție doar îndrumarea unor situri *web*, atunci cu siguranță va fi dispus să accepte drept adevăr incontestabil orice teorie a conspirației.

În mod surprinzător, multe dintre ideile cuprinse în manifestul lui Breivik se regăsesc într-un gen de literatură xenofobă strâns legat de politica americană (W. J. van Gerven Oei, 2011. p. 217; Townsend, 2010; Pilbeam, 2011; McCarthy, 2012) și de atitudinile anti-musulmane ce însoțesc mișcarea Tea Party (spre exemplu cele promovate de grupul „Stop Islamization of America”, SIOA). Amestecul de convingeri religioase și politice la care ne referim nu poate fi încadrat în tradiția extremei drepte „clasice” europene, deși împrumută unele subiecte ori trăsături fundamentale de la aceasta. Ceea ce caracterizează respectivul corpus ideologic este mai curând absența unui context social determinat, clar, care să permită localizarea lui precisă. Este vorba de o serie de idei politice care au referințe europene, dar capătă sens numai în contextul conturat de discursul anti-musulman american. Așadar e important să ne întrebăm cum au reușit ele să se dezvolte dincoace de ocean, într-un mediu social care până atunci fusese considerat unul dintre cele mai tolerante.

După al Doilea Război Mondial, posibila resurgență a extremei drepte a fost o preocupare politică permanentă în vestul Europei. Recent, criza economică și creșterea masivă a numărului de emigranți provenind din statele sărace din estul Europei sau nordul Africii au provocat o alarmantă creștere a popularității temelor politice anti-imigraționiste în Uniunea Europeană. Chiar partidele de dreapta aparținând diverselor curente conservatoare sau creștin-democrate, considerate a fi moderate în discurs, au ținut să valorifice antipatia față de imigranți în scopul de a-și consolida forța electorală. Lideri europeni importanți au declarat eșecul multiculturalismului (Lesińska, 2014; Vertovec&Wessendorf, 2009) iar partidele altădată considerate extremiste ori periferice s-au văzut în postura de a concura cu partidele de *mainstream* pe teme anti-imigraționiste (van Kessel, 2011; Bohman, 2011; van Spanje, 2011; Zúquete, 2008).

Scopul acestui studiu este acela de a sublinia, folosind un caz particular, traseul intelectual al câtorva dintre temele politico-religioase prezentate ca justificare a urii împotriva musulmanilor. Dacă în Norvegia, Suedia, Olanda și alte state din vestul Europei catalizatorul schimbului transatlantic de idei islamofobe este anti-imigraționismul, prezența acestor teme în discursul public din România nu poate fi explicată altfel decât prin transplantarea unor reprezentări ideologice total străine de societatea căreia îi sunt prezentate. Ipoteza metodologică de la care am pornit este aceea că faptul surprinzător al prezenței discursului islamofob în polemicele publice importante din România poate să scoată în evidență mecanisme de difuziune ideologică și de legitimare culturală altfel insesizabile. Contrastul enorm dintre fondul cultural al relațiilor inter-religioase din România, tradiția extremei drepte

locale (preponderent antisemite) și discursul islamofob de inspirație americană funcționează ca un instrument observațional. El poate arăta mai bine decât studiul altor cazuri similare mutațiile prin care trece astăzi radicalismul xenofob.

„Eurabia”, corectitudinea politică, „marxismul cultural” și discursul islamofob transatlantic

Ca multe alte concepte frecvent utilizate în științele sociale, acela al „islamofobiei” este unul contestat. În ciuda faptului că este imprecis (Bleich, pp. 582-583), realitățile pe care le desemnează sunt evidente. Etimologia lui nu poate concentra întreaga varietate de acte sociale pe care o descrie. Termenul poate fi totuși definit în mod rezonabil ca ansamblu de „atitudini sau emoții negative îndreptate, fără distincții, către Islam sau către musulmani” (Bleich, p. 585). În esență, discursul islamofob eșuează în a distinge între identitatea religioasă și alte forme ale identității sociale care i se suprapun, nu separă atitudinile pernicioase justificate cu ajutorul religiei de practica religioasă, nu diferențiază diferitele tradiții religioase sau comunitare, reducând Islam-ul la stereotipul terorismului fundamentalist și descriindu-l prin imagini dezumanizante (Fekete, pp. 36-37). Caracterul total și uniformizant disociază islamofobia de critica câtorva dintre practicile religioase sau tradiționaliste întâlnite în unele comunități musulmane, practici considerate nocive din punctul de vedere al valorilor occidentale. Trebuie să luăm în considerare, în același context, și posibilitatea ca în anumite situații „islamofobia” să se refere mai curând la instanțe al discriminării etnice și rasiale decât la efectele intoleranței religioase (Bravo López, 2011).

Radicalismul de dreapta anti-musulman ține, se pare, de un ansamblu de reprezentări ideologice transatlantice care a căpătat relevanță politică în Statele Unite după evenimentul traumatic de la 11 septembrie. Tema politică a imigrației musulmane nu îl poate susține, de vreme ce Statele Unite ale Americii nu au o minoritate musulmană comparabilă cu cea prezentă în unele state ale Europei Occidentale.¹ Mecanismele procesului de difuziune ideologică prin care astfel de idei se răspândesc dincolo de granițele culturilor locale merită să fie examinate separat de natura convingerilor contradictorii pe care concepțiile amintite mai sus le înglobează, chiar dacă sunt indisociabile de acestea. Facilitarea comunicării globale și procesul mai larg de globalizare culturală nu pot explica toate detaliile transplantului ideologic. În cazul oricărei ideologii politice, justificările și narațiunile explicative, oricât de ilogice ar fi, sunt sprijinite de procese specifice de legitimare culturală. Acestea leagă percepții și reprezentări disparate, dând semnificații noi unor contexte sociale particulare. Totuși, astfel de resemantizări reușesc doar să simuleze explicația. Ele accentuează fobiile, aversiunea sau prejudecățile ce apar ca urmare a contactului dintre grupuri sociale cu valori și moduri de viață foarte diferite.

¹În Statele Unite, „războiul împotriva terorismului” a alimentat antipatia publicului larg față de o un grup relativ restrâns de imigranți. Dată fiind mărimea lui redusă, experiența contactului cultural nu putea fi decât una foarte limitată și indirectă pentru cei mai mulți dintre americani. În Europa însă, din cauza trecutului colonial al unor state importante (precum Marea Britanie și Franța) dar și ca o consecință a proximității statelor cu populație majoritar musulmană din nordul Africii ori a teritoriilor europene ocupate în trecut de Imperiului Otoman, fluxul de imigranți de religiemusulmană are o magnitudinenet superioară. Atentatele islamiste petrecute la Madrid și Londra nu au făcut decât să sublinieze legătura dintre imigrație și terorismul fundamentalist, cu toate conotațiile lui negative în planul opiniei publice.

Originile teoriei conspirației care leagă ideile marxiste de „islamizarea Europei” prin intermediul „utopiei socialiste” a Uniunii Europene – acceptarea multiculturalismului, toleranța religioasă și corectitudinea politică sunt considerate aici mijloacele unei invazii ideologice care a supraviețuit planului de dominație mondială a Uniunii Sovietice – sunt relativ ușor de găsit. Recent, ideea „Eurabiei”² ca proiect politic „anticreștin, antioccidental, antiamerican și antisemit” a fost popularizată mai ales de autoarea elvețiană Giselle Litmann (sub pseudonimul Bat Ye’or, „Fiica Nilului”). Lucrarea ei *Eurabia: the Euro-Arab axis* (2005), leagă câteva dintre realitățile istorice ale relației dintre statele Comunității Economice Europene și Lumea Arabă, în contextul conflictului israeliano-arab, de procesul imigrației musulmane. Potrivit acestei narațiuni, inițiativa publică a dialogului diplomatic euro-arab din 1973 (Euro-Arab Dialogue, EAD), în timpul crizei petrolului, avea la bază intenția formării unei unități politice care să includă statele europene și statele arabe (Carr, 2006, p. 6). Ea ar fi fost urmată de încercarea ascunsă de a pune în practică planul unificării euro-arabe prin încurajarea imigrației musulmane și contopirea culturilor, ceea ce va duce în final la dispariția identității europene. Influența poziției politice a lui Charles de Gaulle față de Statele Unite, ambiția Comunităților Europene de a arbitra conflictul dintre statul israelian și statele arabe vecine, toleranța față de refugiații musulmani sau imigranții din fostele colonii imperiale pot fi explicate mult mai bine prin intervenția altor factori decât dorința elitei politice europene de a fonda „Eurabia”. Dar, juxtapuse și selectate corespunzător, ele pot fi incriminate ca dovezi ale subordonării umiltoare față de Islam („dhimmitude”), ale „antiamericanismului”, „antisionismului” și „neocomunismului”.

Mecanismul fundamental de legitimare culturală a acestui tip de discurs se bazează pe aparenta acreditare academică și pe structura pseudoștiințifică a publicațiilor care îl susțin. Giselle Litmann folosește extensiv documentele oficiale, notele de subsol, referințele bibliografice, își documentează cu grijă afirmațiile. Probabil doar faptul că soțul ei, David G. Littman, a fost un istoric calificat a făcut ca teza Eurabiei să fie citată ca venind din partea unui istoric, specialist în problemele Orientului Apropiat (Bangstad, p. 370-371).

Primul autor pe care Bat Ye’or îl citează în primul capitol al cărții menționate anterior este Oriana Fallaci. Jurnalistă de profesie, având o carieră tumultoasă și o imaginație literară foarte bogată, Oriana Fallaci se bucură de o mare popularitate în Italia. A fost propusă de guvernul Berlusconi pentru un mandat onorific de senator, cărțile ei fiind *best-sellers* ani la rând (Bialasiewicz, 2006, p. 702). Promovând ideea decăderii occidentului, Fallaci explică fenomenele demografice în termenii geopolitici ai dominației militare. Adăugând și elementul identității religioase, fertilitatea demografică a imigranților musulmani este interpretată ca parte a *jihadului* demografic, un concept folosit pe larg în literatura islamofobă, inclusiv în manifestul lui Anders Breivik. „Cruciada inversată” dusă de către musulmani în Europa se sprijină, în opinia autoarei, pe o strategie biopolitică a dominației demografice. Această abordare, concomitent xenofobă și misogină, amintește în mod tulburător de mitologia nazistă a „spațiului vital” și de ororile eugeniste ale Celui de-al Treilea Reich: „politica pântecelui, așadar strategia exportării de ființe umane și a reproducerii din belșug, a fost dintotdeauna cel

²Eurabia este numele unui jurnal publicat în anii ‘70 de European Committee for Coordination of Friendship with the Arab World.

mai direct mijloc de a prelua controlul asupra unui teritoriu, de a domina o țară, de a înlocui un popor sau de a-l subjuga” (Fallaci, citată de Bialasiewicz, 2006, p. 705).

Astfel de descrieri ale decăderii Occidentului nu sunt străine de teoria „ciocnirii civilizațiilor”, față de care neoconservatorii americani sunt foarte receptivi. Având în vedere faptul că teoria respectivă a fost concepută de Samuel Huntington ca un model explicativ care să înlocuiască modelul bipolar al Războiului Rece, nu este de mirare că ea coabitează ușor cu spaima de dușmanul ideologic comunist. Dar fondul politic anticomunist neoconservator duce la o suprapunere de planuri care face ca războiul inter-civilizațional sau amenințarea Islamului să fie corelate cu toleranța multiculturală și ideile de stânga, toate fiind explicate, indirect, deprimejdia comunistă. Ideile politice de stânga nu sunt văzute doar ca reflectări ale idealurilor de emancipare socialiste, ci ca urme ale planului manipulator prin care Uniunea Sovietică încerca să-și doboare adversarii occidentali în timpul Războiului Rece.

Preluând tema „invaziei musulmane” de la autorii europeni, ideologii radicali americani critică decăderea politicii europene, sauceea ce cred că este o reflectare a „modelului european” în politica americană (Pilbeam, pp. 161-162). Statul bunăstării, multiculturalismul, social-democrația, reglementările constrângătoare ale Uniunii Europene sunt exemple des invocate. Aceasta nu înseamnă că modelul european nu poate fi folosit ca o confirmare a anxietăților locale, cele legate de integrarea imigranților hispanici (Pilbeam, p. 167). În tratatul său din 2004, *Who Are We? The challenges to America's national identity*, Samuel Huntington (citat de Carr, 2006, p. 11) atrage atenția asupra pericolului cultural reprezentat de imigrația mexicană, „amestecul raselor și, prin urmare, al culturilor” fiind văzut ca o cale „către degenerarea națională”.

Prin comparație, titlul lucrării din 2008 a lui Robert Spencer, *Stealth Jihad: How Radical Islam is Subverting America without Guns or Bombs*, nu pare deloc absurd. Degenerarea națională poate fi produsă la fel de bine de imigranții mexicanii și „jihadul invizibil” musulman. Ca și în cazul uneia dintre cărțile Orianei Fallaci, *The Force of Reason*, titlul este înșelător. Autorul nu se referă la fundamentalismul islamic atunci când scrie despre Islam-ul radical, ci la un construct nedeterminat, ce nu poate fi distins de totalitatea credincioșilor musulmani. Atacurile teroriste sunt parte a unei inițiative mai largi, aceea de a impune ideologia jihadistă în întreaga lume, în scopul de a-i subjuga pe necredincioși. „Folosesc termenul «Islam radical», afirmă Spencer, doar pentru a-i distinge pe musulmanii care acționează efectiv pentru a face să avanseze această subjugare de multele milioane care nu o fac, de asemenea pentru a evidenția faptul că programul *jihadului* invizibil este cu adevărat radical: scopul lui nu este altul decât transformarea societății americane și impunerea legii islamice aici, coborând femeile și non-musulmanii la statutul juridic de persoane inferioare” (Spencer, 2008, p. 5).

UERSS în România?

În România, temele discursului islamofob transatlantic au ajuns în atenția publicului prin intermediul disputelor generate de un blog, „În linie dreaptă – conservatori români”. Acesta a devenit de curând subiectul unei polemici care a depășit prin amploare obișnuitele împunsături între intelectualii publici de dreapta și de stânga (Șimonca, 2014). Dezbaterea a readus în discuție problema clasică a responsabilității cărturarilor, de data aceasta având în vedere nu sprijinul pe care intelectualii români l-au acordat statului totalitar, ci acela pe care

ei l-au oferit politicienilor postcomuniști fără scrupule. În timpul polemicii cu autorii și colaboratorii blogului, poetul și dizidentul Dorin Tudoran a prezentat într-o manieră critică lipsa de moderație a discursului politic promovat de reprezentanții dreptei neoconservatoare românești dar și eșecul intelectualilor publici de a descuraja punctele de vedere xenofobe sau discursul urii.

Programul politic al blogului este indubitabil islamofob. În prezentarea politicii lui editoriale (“Despre noi”, f.a.), sunt evidente două secțiuni discursive. Una dintre ele este îndreptată împotriva „Stângii”, un concept general, nediferențiat, mitologizat, opus „Tradiției”. Cealaltă, concluzivă, se referă la subjugarea islamică. Rolul „Stângii” este acela de a face societatea vulnerabilă, atacând religia și moravurile, națiunea și comunitatea. Occidentul și-a pregătit propriul sfârșit. Cu ajutorul Școlii de la Frankfurt și a intelectualilor occidentali, „relativismul, multiculturalismul și corectitudinea politică au înlocuit Adevărul, Binele, Frumosul și dragostea de patrie”. Astfel, „statul-națiune a fost slăbit din interior de elita trădătoare, iar porțile cetății au fost deschise larg pentru a permite năvălirea barbarilor”.

Invocarea elitei trădătoare, așadar a „dușmanului din interior”, are doar un rol instrumental. O amenințare și mai mare pândește societatea, moartea civilizației creștine: „Aici a intrat în scenă un alt actor, unul ce a văzut mai multe ierni decât progresista Stângă. În secolul al șaptelea, a apărut, în deșerturile Arabiei, sub atenta diriguire a lui Mahomed, un lider militar cu aură de profet, o ideologie care își duce propria luptă pentru subjugarea omenirii. Închinându-se unei zeități războinice care disprețuiește compasiunea, ideologia totalitară a mahomedanismului are în centrul ei eterna luptă ce opune Dar Al Harb (Casa Războiului, teritoriile locuite de necredincioși) și Dar Al Islam (Casa Supunerii, teritoriile locuite de musulmani, adică de «cei care se supun» voinței lui Allah) și are ca unic scop reunirea întregului Pământ în interiorul Califatului, entitate politico-religioasă fondată de însuși Mahomed pe principiile legii coranice, șaria. Cu nimic mai puțin periculos decât comunismul sau național-socialismul, islamismul beneficiază atât de naivitatea și ignoranța noastră, cât și de complicitatea pseudo-elitei sinucigașe și incompetente ce ne conduce. (...)Alianța dintre Stânga și islamiști este una de conjunctură, dar lumea islamică a înțeles ceea ce ideologii nu au putut cuprinde: «o mare civilizație nu este cucerită din afară până ce nu se distruge singură din interior» (Will Durant). Bisericile părăsite și școlile tot mai goale ale Europei sunt simboluri ale unei civilizații muribunde care își trăiește ultimele zile. Undeva, la marginea ei, barbarii pregătesc asaltul. (“Despre noi”,f.a.)

Articolele reiau majoritatea subiectelor distinctive ale discursului islamofob transatlantic. Localizarea în contextul competiției politice americane este evidentă atunci când autorii insistă să-l prezinte pe președintele Statelor Unite cu numele complet, *Barack Hussein Obama*. Acest fapt nu are sens din perspectiva confruntărilor politice din România.³ Intrarea României în NATO și cooperarea cu Statele Unite ale Americii în politica internațională au fost obiective unanim recunoscute de partidele guvernamentale. Din perspectiva intereselor publicului din România, aluziile la identitatea religioasă a președintelui american sunt pur și simplu greu de înțeles. Pentru alegătorii români contează și mai puțin dacă în momentul unei manifestații din Egipt „Obama este de partea islamiștilor” (Andrieș, 2013), chiar dacă lucrul acesta ar fi adevărat.

³ Totuși blogul se adresează exclusiv vorbitorilor de limbă română.

Sunt ilustrate suficient de bine și subiectele europene. Nu lipsesc textele Orianei Fallaci, nici aluziile la complotul instituțiilor europene, nici mitul Eurabiei. Uniunea Europeană apare sub titulatura aluzivă „UERSS” (Borcean, 2013). Curtea Europeană a Drepturilor Omului este asociată și ea „marxismului cultural” (Popescu, 2014). Astfel de diatribesunt cu atât mai surprinzătoare cu cât toți intelectualii publici prestigioși care i-au încurajat pe editorii blogului adoptă în mod programatic poziții favorabile integrării europene și valorilor democratice fundamentale.

Musulmanii sunt stigmatizați nu numai ca adepți ai unei religii malefice, dar și ca imigranți leneși, care exploatează serviciile sociale finanțate de către cetățenii țărilor gazdă, unul dintre autori pretinzând chiar că „80% din musulmanii europeni sunt cerșetori beneficiari de ajutoare sociale” (Panțu, 2014). Nici aceste afirmații nu concordă cu contextul social local, românii fiind destul de frecvent ținta unor „argumente” anti-imigraționiste la fel de injuste.

Fiind una dintre cele mai sărace din Uniunea Europeană, România nu este o țară în care imigrația să fie percepută ca problemă politică.⁴ Minoritatea musulmană prezentă aici este redusă numeric, concentrată geografic, fiind compusă în cea mai parte din turcii și tătarii care trăiesc în Dobrogea. Prezența ei este legată de istoria Imperiului Otoman și este acceptată ca un fapt normal de către comunitățile locale (Grigore, 1999). Societatea românească nu este printre cele mai tolerante din Europa. Totuși, așa cum arată un studiu recent, nivelul general de intoleranță față de musulmani (17%) este apropiat de cel înregistrat în cazul evreilor (16%). Gradul cel mai înalt de intoleranță este observat în regiuni în care minoritatea musulmană este slab reprezentată. În Dobrogea, acceptarea vecinătății cu credincioșii musulmani depășește valoarea medie (Fundatia Soros România, 2011). Studiul citat arată nivele de toleranță mai ridicate în rândul musulmanilor față de populația majoritară, creștin-ortodoxă. Dată fiind absența conflictelor motivate de intoleranța etno-religioasă sau de militantismul fundamentalist, tipul de xenofobie descris anterior indică experiențe sociale străine sau mediate, ce nu au legătură cu contextul social românesc. Putem presupune că, în mod paradoxal, legitimarea lui culturală în România se întemeiază pe credibilitatea intelectualilor publici care i se asociază în mod indirect și pe receptivitatea publicului urban față de discursul politic occidental.

Concluzii

Dezbaterile despre mimetismul cultural sau despre lipsa de autenticitate a valorilor politice îmbrățișate de către elite nu sunt noi în România. Aproape toate curentele politice importante au trecut prin dilemele identitare pe care le-a născut distanța dintre realitățile locale și ideile moderniste occidentale. Critica formelor occidentale cărora nu le corespunde un fond autohton este o preocupare clasică în cultura română (Stanciu, 2013; Schifirneț, 2007). Există o remarcabilă continuitate în această privință între perioada anterioară instaurării regimului comunist și perioada postcomunistă. Obsesia occidentalizării se suprapune astăzi peste obiectivul incriminării ideologiei comuniste, pe care mulți o consideră încă principala cauză a „inadaptării” ce ar caracteriza societatea românească. Puțini se întrebă însă dacă această opoziție între „valorile occidentale” și „lipsa de valori” locală mai

⁴Dimpotrivă, cetățenii români se găsesc adesea în situația imigrantului, fiind subiecți ai discriminării și ale xenofobiei.

este validă în epoca globalizării digitale. Dezbateră culturală despre mizele politicii naționale se desfășoară încă într-o gamă de opțiuni îngustă, dominată de maniheism, fără nuanțe.

În România, cea mai mare parte a elitei culturale postcomuniste a fost angajată pentru prea mult timp în critica ideologică a comunismului pentru a mai reuși să sesizeze amenințarea noilor ideologii periculoase ale extremei drepte. Obsesia trecutului comunist face ca amenințarea noilor ideologii xenofobe, distincte de tradiția antisemită interbelică, să fie subestimată. În perioada 1990-2000, discursul aceleiași elite culturale a fost determinant în deconstruirea apelurilor naționaliste ce ar fi putut alimenta ura, discriminarea și conflictul interetnic, chiar dacă atitudinile critice au luat preponderent o formă dualistă: „naționalismul ca expresie a primitivismului” *versus* „naționalism luminat și europenism” (Tănăsioiu, 2008, p. 105). Se poate argumenta că această lectură simplificată a ideilor naționaliste nu oferă imunitate față de influența ideilor xenofobe populiste, provenite de data aceasta nu din pulsunile „primitive” estice, ci din politica occidentală. De asemenea, este posibil ca dispariția de pe scena parlamentară a partidelor naționaliste cu rădăcini în politica Partidului Comunist Român (ultimul dintre acestea, PRM, nu a reușit să obțină vreun mandat în Parlament începând cu anul 2008) să fi diminuat foarte mult capacitatea critică a intelectualilor publici și disponibilitatea lor de a analiza noile atitudini xenofobe, cele ce nu pot fi asociate cu trecutul statului socialist, dar parazitează discursul antitotalitar legitim al justiției de tranziție.

Influența mâniei cruciate pe care o promovează autorii sitului „În linie dreaptă” folosindu-se de asocierea cu cei mai populari intelectuali români este, fără îndoială, foarte redusă. Dacă trăiești în România, este foarte greu să vezi legătura dintre Nicolae Ceaușescu, Al-Qaida, Partidul Social Democrat, Uniunea Europeană, URSS, baclava și *Jihad*. Înainte de polemica dintre susținătorii dreptei populiste și intelectualii care au adoptat o poziție critică față de aceștia, temele xenofobe și antieuropene, prezentate alături de discursul oficial al condamnării crimelor comunismului, aproape că au trecut neobservate. Asocierea bizară dintre discursul islamofob și *establishment*-ul intelectual anticomunist din România demonstrează însă cât de impredictibile sunt transplanturile ideologice în epoca comunicării digitale de masă. Ea arată, de asemenea, faptul că formulele ideologice pe care partidele de centru-dreapta sunt dispuse să le adopte sau să le accepte în proximitate nu sunt limitate de contextul social-politic local. În ciuda profesiei de credință occidentaliste împărtășite de susținătorii lor, aceste formule ideologice nu sunt ferite de contaminarea cu teorii ale conspirației, puncte de vedere antieuropene, fanatism și ură religioasă. Pasiunea tradițională a intelectualilor autohtoni pentru imitație, dar și autonomia culturală foarte redusă a sferei publice românești, contribuie probabil la apariția acestui efect neașteptat. Nu în ultimul rând, exemplul românesc este o confirmare a faptului că diseminarea și legitimarea urii anti-musulmane poate avea loc în absența militantismului anti-occidental islamist și ignorând realitatea concretă a conviețuirii pașnice.

BIBLIOGRAPHY:

- Andrieș, C. (2013, July 2). 20 de milioane de demonstrații în Egipt. Obama e de partea islamiștilor. În *Linie Dreaptă*. Disponibil la adresa <http://inlinedreapta.net/soarta-crestinilor-copti-si-pro-islamismul-lui-obama-in-egipt/>
- Bangstad, S. (2013). Eurabia Comes to Norway. *Islam and Christian-Muslim Relations*, 24(3), 369–391.
- Bialasiewicz, L. (2006). “The Death of the West”: Samuel Huntington, Oriana Fallaci and a New “Moral” Geopolitics of Births and Bodies. *Geopolitics*, 11(4), 701–724.
- Bleich, E. (2011). What Is Islamophobia and How Much Is There? Theorizing and Measuring an Emerging Comparative Concept. *American Behavioral Scientist*, 55(12), 1581–1600.
- Bohman, A. (2011). Articulated antipathies: political influence on anti-immigrant attitudes. *International Journal of Comparative Sociology*, 52(6), 457–477.
- Borcean, E. (2013, January 22). UERSS și presa. În *Linie Dreaptă*. Disponibil la adresa <http://inlinedreapta.net/insemnare/uerss-si-presa/>
- Bravo López, F. (2011). Towards a definition of Islamophobia: approximations of the early twentieth century. *Ethnic and Racial Studies*, 34(4), 556–573.
- Carr, M. (2006). You are now entering Eurabia. *Race & Class*, 48(1), 1–22.
- Despre noi. (f.a.). În *Linie Dreaptă*. Disponibil la adresa <http://inlinedreapta.net/despre-noi/>
- Douthat, R. (2011, July 24). A Right-Wing Monster. *The New York Times*. Disponibil la adresa <http://www.nytimes.com/2011/07/25/opinion/25douthat.html>
- Eide, E. (2012). The Terror in Norway and the Multiculturalist Scapegoat. *Journal of Contemporary European Studies*, 20(3), 273–284.
- Fallaci, O. (2006). *The Force of Reason*. New York: Rizzoli.
- Fekete, L. (2012). The Muslim conspiracy theory and the Oslo massacre. *Race & Class*, 53(3), 30–47.
- Fundația Soros România. (2011, October 13). Românii, intoleranți față de minorități etnice sau religioase. *Fundația Soros România*. Consultat la 24 martie 2014, la adresa: <http://www.soros.ro/?q=romanii-intoleranti-fata-de-minoritati-etnice-sau-religioase>
- Gherasim-Proca, O. (2011). Incorectitudinea politică, discursul anti-multiculturalist și noii germeni ai conflictului etno-religios în Europa. Ce învățăminte tragem după atentatul terorist din Norvegia? Prezentare făcută în cadrul conferinței *Impactul relațiilor interetnice asupra modelelor culturale și asupra vieții cultural-politice*, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu (18-20 noiembrie 2011).
- Grigore, G. (1999). Muslims in Romania. *ISIM Newsletter*, 3, 1.
- Kallis, A. (2013). Far-Right “Contagion” or a Failing “Mainstream”? How Dangerous Ideas Cross Borders and Blur Boundaries. *Democracy and Security*, 9(3), 221–246.
- Lesińska, M. (2014). The European back lash against immigration and multiculturalism. *Journal of Sociology*, 50(1), 37–50.
- McCarthy, A. C. (2012). *The Grand Jihad: How Islam and the Left Sabotage America*. Encounter Books.
- Meer, N. (2012). Misrecognizing Muslim consciousness in Europe. *Ethnicities*, 12(2), 178–196.

- Panțu, A. (2014, February 17). Despre portalul extremist “În Linie Dreaptă” (1). *Voxpublica.realitatea.net*. Disponibil la adresa <http://voxpublica.realitatea.net/politica-societate/despre-portalul-extremist-in-linie-dreapta-103394.html>
- Pilbeam, B. (2011). Eurabian nightmares: American conservative discourses and the Islamisation of Europe. *Journal of Transatlantic Studies*, 9(2), 151–171.
- Popescu, A. (2014, January 16). Marxism cultural la CEDO. *În Linie Dreaptă*. Disponibil la adresa <http://inlinedreapta.net/marxism-cultural-la-cedo/>
- Schifirneț, C. (2007). *Formele fără fond, un brand românesc*. București: Comunicare.ro.
- Spencer, R. (2008). *Stealth Jihad: How Radical Islam is Subverting America without Guns or Bombs*. Washington, DC: RegneryPublishing.
- Șimonca, O. (2014, February 14). O dispută plină de învățăminte: Dorin Tudoran – Vladimir Tismăneanu. *Observator Cultural*, 710. Disponibil online la Adresa <http://www.observatorcultural.ro/index.html/articles%7Cdetails?articleID=29789&pageID=1>
- Tanasoiu, C. (2008). Intellectuals and Post-Communist Politics in Romania: an Analysis of Public Discourse, 1990-2000. *East European Politics&Societies*, 22(1), 80–113.
- Townsend, M. (2010, October 10). English Defence League forges links with America’s Tea Party. *The Guardian*. Disponibil la adresa <http://www.theguardian.com/uk/2010/oct/10/english-defence-league-tea-party>
- Van Kessel, S. (2011). Explaining the Electoral Performance of Populist Parties: The Netherlands as a Case Study. *Perspectives on European Politics and Society*, 12(1), 68–88.
- Van Spanje, J. (2011). The WrongandtheRight: A Comparative Analysis of “Anti-Immigration” and “Far Right” Parties. *Government and Opposition*, 46(3), 293–320.
- Vertovec, S., & Wessendorf, S. (2009). *Assessing the back lasha gainst multiculturalism in Europe*. Max Planck Institute for theStudy of Religious and Ethnic Diversity.
- W. J. van Gerven Oei, V. (2011). Anders Breivik: On Copying the Obscure. *Continent*, 1(3), 213–223.
- Zúquete, J. P. (2008). The European extreme-right and Islam: new directions? *Journal of Political Ideologies*, 13(3), 321–344.